

GRAD HEROJ: DAN SJEĆANJA NA ŽRTVU VUKOVARA 1991.-2019.

Razgovarao: Darko JERKOVIĆ

Mjesec studeni svake godine među braniteljskom populacijom i građanima Republike Hrvatske budi snažene emocije i sjećanja na Domovinski rat, naročito kada se obilježavaju obljetnice stradanja branitelja i građana Vukovara, Škabrnje i drugih mjesta gdje su počinjeni masovni ratni zločini. Zbog velikoga zanimanja hrvatske javnosti zamolili smo prof. ddr. sc. **Miljenka Brekala**, voditelja Područnoga centra Osijek **Instituta društvenih znanosti "Ivo Pilar"**, da prokomentira svoju recentnu knjigu **PAX CROATORUM - narušene vrijednosti Domovinskoga rata**, koja daje in factu odgovore na brojna pitanja o Domovinskom ratu. Profesor Brekalo niz se godina bavi sustavnim istraživanjem Domovinskoga rata,

Udruge zastupaju i proklamiraju rekonzilijantnost odnosa u Republici Hrvatskoj, pritom zanemaruju činjenicu da su mnogobrojni od njih teški invalidi i stradalnici Domovinskoga rata, što je vidljivo iz samoga naziva projekta **PAX CROATORUM (Mir Hrvata)** - narušene vrijednosti Domovinskoga rata. Radi provedbe navedenoga projekta Udruga je ostvarila znanstvenu suradnju s **Institutom društvenih znanosti "Ivo Pilar"**, odnosno s njegovim Područnim centrom Osijek, koji ima višegodišnju plodonosnu tradiciju istraživanja Domovinskoga rata. Tijekom prvoga i drugoga kvartala ove godine Udruga i Institut proveli su istraživanje na sedam od ukupno sedamnaest sastavnica Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Predmetno istraživanje provedeno je među studentima pred-diplomskoga studija, ukupno je u istraživanju sudjelovao 1091 student ispunjavajući anketu koja je imala trideset pitanja, a

// PAX CROATORUM - MIR HRVATIMA: ISTRAŽIVANJE

Svima je po simbolika Vukovara ali je premanje o Domovinskom ratu

zbog toga je dobio veći broj javnih priznanja, među kojima je ove godine i odličje Red Danice hrvatske s likom Rudara Boškovića, za osobite zasluge za znanost, visoko obrazovanje te višegodišnje sustavno znanstveno istraživanje vrijednosti proisteklih iz Domovinskoga rata, kao i Državna nagrada za znanost za 2018. godinu Sabora Republike Hrvatske.

VAŽAN PROJEKT

▼ Što nam konkretnije možete reći o sadržaju svoje nove knjige?

- Knjiga **PAX CROATORUM** - narušene vrijednosti Domovinskoga rata produkt je istoimenoga projekta koji je pokrenula Udruga hrvatskih domoljuba iz Osijeka, njezini članovi isključivo su dragovoljci i invalidi Domovinskoga rata koji su u svom programu istaknuli Domovinski rat kao neupitnu vrijednost stvaranja suverene i moderne hrvatske države na najvažnijim demokratskim načelima, a to je međuetnička i međukonfesionalna jednakost građana Republike Hrvatske. Članovi

svako pitanje imalo je šest ponuđenih odgovora, od kojih je samo jedan bio ispravan. Studenti su autonomno proučili ponuđene odgovore te zaokružili svoj odgovor. Udruga je odradila tehničke aspekte istraživanja, a ja sam znanstveno obradio prikupljene podatke.

▼ Što je bio osnovni cilj znanstvenoga istraživanja, pod čijim je pokroviteljstvom provedeno i komu je namijenjeno?

- Prije nego što odgovorim na to pitanje, moram istaknuti da od istraživanja ne bi bilo ništa da nije bilo razumijevanja rektora i njegova kolegija, naime, oni su u pisanoj formi dali odobrenje da provedemo projekt, na čemu im u ime Udruge i Instituta zahvaljujem. Osnovni cilj znanstvenoga istraživanja bio je doći do kvalitativnih spoznaja o esencijalnim značajkama studentske populacije o društveno-političkom uređenju SFRJ, velikosrpskoj ideji na prostoru SFRJ odnosno Republike Hrvatske, uzrociima Domovinskoga rata, uloci JNA u velikosrpskom projektu, nastanku nezavisne i suve-

rene Republike Hrvatske itd. Navedeni projekt pokrenut je inicijalnim financijskim sredstvima od 6500 kuna, dobivena preko javnog natječaja od Osječko-baranjske županije. To su zasada jedina utrošena financijska sredstva, svi suradnici na projektu radili u probno, bez kune honorara. Nakon završenoga istraživanja, odnosno nakon što su otišnu ti prvi primjerci knjige, obratili smo se Ministarstvu hrvatskih branitelja, koje je izrazilo razumijevanje i obećalo financijsku potporu na temelju koje ćemo otišnu tisuću i petsto primjeraka knjige, koji će biti podijeljeni braniteljskoj populaciji, znanstvenoj zajednici i građanima. Naime, rezultati znanstvenoga istraživanja bit će urbi et orbi prezentirani, šaljuci poruku mira Hrvatskoj i svijetu, kao što je navedeno u nazivu projekta i knjige. U ovom trenutku imamo upite iz Splita, Slavonskog Broda, Virovitice i drugih grado-

rodno priznatim granicama, ostvarena stoljetna težnja hrvatskoga naroda i građana Republike Hrvatske za svojom državom na temelju zajedništva hrvatskoga naroda u domovini i svijetu. Međutim, vrlo im je površno poznat politički i pravni koncept nastanka moderne hrvatske države u kojoj su temeljne vrednote ustavno-pravnoga poretka: sloboda, pravda, vladavina prava, mirovništvo s nacionalnom ravnopravnošću i poštovanje prava čovjeka, a što je zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske iz 1990. godine, tzv. Božićnim ustavom. S druge strane, nije im poznato postojanje Deklaracije o Domovinskom ratu, koju je 13. listopada 2000. jednoglasno usvojio Zastupnički dom Hrvatskoga državnog sabora, a osnovni cilj njezina donošenja je zaustavljanje radikalne politizacije Domovinskoga rata i zabrinjavajućega polariziranja hrvatskoga društva, što može imati dalekosežne posljedice.

Nameće se nasušna potreba uvođenja dvaju kolegija, a to su Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat.

Studenti moraju učiti

▼ **Kakve su studentske spoznaje o karakteru Domovinskoga rata?**

● Među studentskom populacijom 532 studenata, ili 48,8%, izvrsno su upoznata s činjenicom da je Domovinski rat bio obrambeni rat za neovisnost i cjelovitost hrvatske države protiv agresije udruženih velikosrpskih snaga - srpskih ekstremista u Republici Hrvatskoj, JNA, četničkih dobrovojačkih odreda iz Srbije i Crne Gore. Studenti su svjesni da je Republika Hrvatska vodila pravedan i legitiman, obrambeni i oslobodilački, a ne agresivni osvajački rat prema bilo kome, u kojem je branila svoj teritorij od velikosrpske agresije unutar međunarodno priznatih granica. Taj dio studentske populacije svjestan je činjenice da je uspješna obrana u Domovinskom ratu s konačnim oslobodilačkim vojno-redarstvenim operacijama Bljesak i Oluja te kasnijom mimom reintegracijom hrvatskoga Podunavlja u ustavno-pravni sustav Republike Hrvatske stvorila sve pretpostavke za skladan razvitak Republike Hrvatske kao zemlje koja prihvaća demokratske standarde suvremenoga zapadnog svijeta i otvara brojne mogućnosti približavanja tornu svijetu u političkom, sigurnosnom, gospodarskom i kulturnom smislu. S druge strane, znatan broj studenata nije upoznat s karakterom Domovinskoga rata: 3 studenata bila su bez odgovora o karakteru rata, 119 navelo je građanski rat, 312 narodnooslobodilački rat, 91 međunarodni sukob, a 34 osobe nisu ništa odgovorile.

Mnogim studentima nije poznato postojanje Deklaracije o Domovinskom ratu, koju je 13. listopada 2000. jednoglasno usvojio Zastupnički dom Sabora.

▼ **Kakve su studentske spoznaje u uzrocima Domovinskoga rata?**

- Politički okviri i uzroci Domovinskoga rata znatnu mjeru broju studenata nisu cjelovito poznati, vrlo su površno upoznati s činjenicom da je nakon smrti Josipa Broza Tita na političkoj sceni birše federacije došlo do bitnih razlika oko ustroja i opstanka SFRJ. Mnogima nije poznato da je znatan broj pripadnika srpske političke i intelektualne elite širio nezadovoljstvo protiv ustavnih odredaba Ustava SFRJ 1974. godine, koji je jamčio autonomiju SAP Vojvodina i SAP Kosovo u okviru Socijalističke Republike Srbije. Nepoznat je proces oblikovanja stajališta o "neravnopravnom položaju i zakimosti" Socijalističke Republike Srbije, koji je prvotno iznesen u krugovima srpskih akademika, a koji je objavljen u Memorandumu SANU 1986. Memorandumom SANU oživljeni su i tradicional-

ukidanjem autonomije SAP Kosovo i SAP Vojvodina, a u Crnoj Gori postavljeno je prosrpsko vodstvo. Tim političkim manevrima Milošević je osigurao političku potporu SR Srbije u saveznim institucijama, a Srbija je svoja stajališta pokušala nametnuti i ostalim republikama. Na udaru srpske promidžbe najprije su se našle Socijalistička Republika Hrvatska i Socijalistička Republika Slovenija, koje su zagovarale preustroj SFRJ na konfederalnoj osnovi. Prije prvih demokratskih izbora, 1990. godine, u Hrvatskoj iz Beograda je bilo poticano protuhrvatsko raspoloženje među Srbima. Nakon izbora, pod optužbom da je na djelu restitucija ustaštva, u punom suglasju s Beogradom i uz logističku potporu JNA, tijekom kolovoza 1990. slijedila je oružana pobuna znatnoga dijela srpskoga pučanstva u Hrvatskoj, koja je poznata kao tzv. balvan-revolucija. Studentima je poznato da se Slobodan Milošević u svojim ekspanzionistič-

nata odgovorilo je da je oružje podijeljeno hrvatskim dragovoljcima. Zboru narodne garde i hrvatskoj policiji, 170 odgovorilo je da je prešeljeno u Republiku Srbiju te Bosnu i Hercegovinu, 419 da ga je velikim dijelom JNA podijelila pobunjenim Srbima, 137 da je uništeno, a 81 student odgovorio je "ništa od navedenoga".

▼ **Molim vas pojasnite što studenti znaju o velikosrpskom projektu na području Republike Hrvatske?**

- Vrlo je površno poznavanje velikosrpskoga projekta na području Republike Hrvatske: više od 50 % studentske populacije nije znalo odgovoriti gdje su zapadne granice tzv. Velike Srbije, 8 studenata bilo je bez odgovora, 296 na liniji Virovitica - Pakrac - Sisak - Knin, 181 na liniji Virovitica - Sisak - Knin - Split, 25 da nije bilo nikakvoga plana zauzimanja hrvatskoga dr-

STUDENSKIH SPOZNAJA //

znata kovara, znanja om ratu

va i općina da prezentiramo rezultate znanstvenoga istraživanja. Imam potrebu istaknuti da Institut ima izvrsno razvijenu znanstvenu suradnju s Ministarstvom hrvatskih branitelja, a što je vidljivo iz rezultata istraživanja potreba i kvalitete življenja hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskoga rata te članova njihovih obitelji koje je provedeno u sklopu projekta Ministarstva Program psihosocijalnog osnaživanja hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskoga rata - Faza I", ukupne vrijednosti 1,7 milijuna kuna, koji je sufinanciran sredstvima Europskog socijalnog fonda. Istraživanje je provedeno na uzorku od pet tisuća hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskoga rata te članova njihovih obitelji.

STVARANJE DRŽAVE

▼ **Što studenti znaju o osamostaljenju Republike Hrvatske?**

- Studentima je poznata činjenica da je stvaranjem Republike Hrvatske, kao samostalne i suverene države u međuna-

određenom broju studenata nije poznato da je Republika Hrvatska prije Domovinskoga rata imala svoju državnost, odnosno da je tijekom njega stekla svoju državu samostalnost i međunarodno priznanje znatnoga broja država, u prvoj polovini 1992. godine, 22. svibnja iste godine zajedno s Republikom Bosnom i Hercegovinom i Republikom Slovenijom primljena je u punopravno članstvo Ujedinjenih naroda, postala je 178. punopravna članica. Istovremeno s prijmom u New Yorku na East Riveru, ispred zgrade Ujedinjenih naroda, izvišena je hrvatska državna zastava. Naime, činjenica državnosti većini studenata poznata je na načelnoj razini, ali konkretnija znanja vrlo su reducirana, vrlo je slab poznat činjenični kontekst državnoga osamostaljenja, međunarodnoga priznanja, a najmanja su znanja o Domovinskom ratu, ratnim stradanjima, demografskim i gospodarskim gubitcima. Svima je poznata simbolika Vukovara, grada heroja, ali vrlo malo znaju o ratnim zločinima diljem Republike Hrvatske, npr. u Škabrnji, Voćinu, Četkovcu, Čojužu, Bašincima, Humu itd.

CRVENI FIČO: JEDAN OD SIMBOLA OBRANE GRADA

MEMORIJALNO GROBLJE

OSLUJEK: SNAGA RIJEČI - LEGENDARNI GRAFIT

ŠIBENIK: POČASNI GRAFIT U NASELJU MATERIZE

ni nacionalistički mitovi te postavljeni zahtjevi za ujedinjenje svih Srba u jednu državu. U tom političkom kontekstu Hrvati su ponovo neosnovano optuživani za genocid nad Srbima tijekom Drugoga svjetskoga rata te za diskriminaciju nad Srbima u Republici Hrvatskoj.

POVRŠNO O POVLJESTI

▼ **Što studenti znaju o ulozi Slobodana Miloševića u realizaciji velikosrpskoga projekta?**

- Studentima je vrlo površno poznato da je 1987. na čelo Saveza komunista Socijalističke Republike Srbije došao Slobodan Milošević, koji se nakon toga vrlo brzo postavio na čelo velikosrpskoga pokreta te je uz pomoć militantnih skupina pokrenuo ljeta 1988. počeo organizirati masovne mitinge po svim većim gradovima u Srbiji, koji su poznati kao tzv. antibirokratske revolucije. Politički istupajući Milošević i njegova politička klika zahtijevali su preuredjenje SFRJ prema političkim odrednicama Memoranduma SANU. Takvi politički pritisci rezultirali su

kim namjerama i velikosrpskome projektu najviše oslanjao na Jugoslavensku narodnu armiju, a u kojoj su Srbi u rukovodnoj strukturi tradicionalno bili natprosječno zastupljeni. Međutim, nije im poznato da je postupna preobrazba JNA u srpsku vojsku počela sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća, odnosno da je krajem 1988. dotadašnji vojni ustroj, koji je odražavao federalni ustroj države, zamijenjen novim. Umjesto armijskih oblasti, koje su se uvelike poklapale s republikanskim granicama, uvedena su vojišta i korpusi, koji su teritorijalnim obuhvatom potpuno zamijenili republičke granice. Također, studentima je nepoznato da je JNA 1990. godine, u vrijeme održavanja višestranačkih izbora, oduzela oružje namijenjeno Teritorijalnoj obrani, posebnoj sastavnici obrambenoga sustava koja je bila u isključivoj nadležnosti republika, te da je Republici Hrvatskoj na taj način oduzeto oružje kojim je mogla naoružati dvjesto tisuća ljudi. Odgovori na pitanje što je bilo s oružjem Teritorijalne obrane Republika Hrvatske pokazuju vrlo veliko nepoznavanje povijesnih činjenica. Bez odgovora bilo je 16 studenata, 268 stude-

znog teritorija, 71 nije ništa odgovorilo, a 500 je točno odgovorilo, na liniji Virovitica - Karlovac - Karlobag.

OBRAZOVNA VERTIKALA

▼ **Do kakvih ste zaključaka došli nakon provedenoga znanstvenoga istraživanja?**

- Rezultati provedenoga znanstvenog istraživanja upućuju na potrebu redefiniranja kurikula povijesti tijekom osnovnoga i srednjoškolskoga obrazovanja, evidentno je da studenti pri dolasku na studij nemaju esencijalna znanja o stvaranju hrvatske države i Domovinskom ratu. S druge strane, nameće se nasušna potreba uvođenja dvaju kolegija koja bi se studirala na dodiplomskim studijima društvenih i humanističkih znanosti, a to su Stvaranje hrvatske države i Domovinski rat. Drugim riječima, potrebno je uesti obrazovnu vertikalu u proučavanja moderne hrvatske povijesti, koja je nedovoljno istražena, a njegovanje nacionalne povijesti jedan je od važnih temelja očuvanja nacionalne i državne opstojnosti. ■